

Яковищак О.І.

студент;

Тур О.Т.

кандидат юридичних наук, доцент,

Юридичний факультет

Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В УКРАЇНІ

На даний момент, особливе значення інституту комерційного представництва в суспільному житті зумовлено тим, що представництво дає можливість оптимізації, активізації та реалізації суб'єктивних прав і обов'язків. Таким чином, представництво виступає як одна з важливих гарантій реального здійснення прав і виконання обов'язків суб'єктами права.

Однак формування та розвиток комерційного представництва, як особливого виду представництва, показує, що деякі теоретичні питання носять дискусійний характер, а практика застосування вимагає додаткового законодавчого регулювання.

Положення про комерційне представництво уперше на законодавчому рівні були закріплені в Цивільному кодексі України 2003 року. Наразі загальним положенням про комерційне представництво присвячена лише стаття 243 Цивільного кодексу України. Звідси, варто наголосити на відсутності комплексного правового регулювання особливостей комерційного представництва, зокрема щодо ознак комерційного представництва, прав та обов'язків суб'єктів, підстав виникнення та припинення комерційного представництва тощо.

Метою даного дослідження є аналіз правового регулювання поняття та змісту комерційного представництва, його елементи, підстав його виникнення та припинення.

Перш ніж звернутися безпосередньо до визначення поняття комерційного представництва, важливо з'ясувати суть та зміст самого представництва. Поняття представництва є законодавчо закріпленим. Відтак у частині 1 статті 237 Цивільного кодексу України визначено, що представництво – це правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє [4].

Представництво як вид правовідношення характеризується певними ознаками. Серед таких можна виокремити наступні. По-перше, за умов представництва цивільні права та обов'язки належать одній особі, а здійснюються безпосередньо іншою. По-друге, представник вчиняє юридичні або фактичні дії. По-третє, важливою ознакою представництва є те, що представник діє не від свого імені, а від імені іншої особи. По-четверте, представник діє виключно в межах наданих йому повноважень. З цього випливає, що правові наслідки настають не для представника, а для особи, яку він представляє. Якщо укладена представником угода спричинила для контрагента збитки, то зобов'язаною стороною буде не представник, а особа, яка надала йому повноваження для вчинення цього правочину [5].

Окрім того, представництво можливе лише щодо суб'єкта права. Тобто тим, кого представляють, може бути тільки особа, яка володіє хоча б правоздатністю. І якщо стосовно фізичних осіб згідно із сучасною доктриною цивільного права ця умова не має практичного значення,

оскільки кожна особа є правоздатною з моменту народження, то щодо юридичних осіб дана обставина відіграє вирішальну роль, бо правоздатність останньої може наставати лише за наявності певних умов, передбачених законом, а до того така особа не є суб'єктом права і не може набувати права та обов'язки ні особисто, ні через представника [3].

Якщо робити певні висновки та розглядати представництво як діяльність зі здійснення повноважень, можемо зробити висновок, що внутрішнє правовідношення не входить до складу цієї діяльності. Але правовідношення і не може входити до складу діяльності – навпаки, діяльність може становити зміст правовідношення. Якщо розглядати представництво як єдність правовідносин, необхідних і достатніх для досягнення мети представництва, то внутрішні правовідносини, навпаки, входять до складу представництва, хоча наявності цього правовідношення ще недостатньо для досягнення мети представництва, оскільки повноваження реалізується в стосунку до третіх осіб [2].

Представництво загалом може розглядатися у двох значеннях: об'єктивному та суб'єктивному. Прихильники першого підходу трактують представництво як правовий інститут, тобто сукупність правових норм, що регулюють діяльність однієї особи (представника), яка представляє іншу особу від її імені. Прихильники іншого підходу розглядають право представництва як юридичну можливість представника діяти від імені особи, яку він представляє, з безпосередніми юридичними наслідками для останньої.

Під комерційним представництвом, як особливим видом представництва, визначають правовідношення, в якому одна сторона (комерційний представник – фізична особа-підприємець або юридична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності) уповноважена на вчинення правочину у сфері підприємницької діяльності від імені другої сторони (особи, яку представляють – фізичної особи-підприємця або юридичної особи, яка є суб'єктом підприємницької діяльності), а також здійснює необхідні при цьому юридичні дії та (або) пов'язані з ними фактичні дії, а друга сторона зобов'язана виплатити за надані послуги певну грошову суму.

Щодо ознак комерційного представництва, то вони поділяються на загальні, тобто ті, які притаманні представництву загалом, та спеціальні, які притаманні виключно комерційному представництву та вирізняють його з-поміж інших видів представництва.

Поряд з терміном «комерційне представництво» також використовується й інший, майже співзвучний термін: «комерційне посередництво». Хоч ці два поняття досить схожі, вони, тим не менше, відрізняються, що необхідно враховувати в практичній діяльності.

На користь вищевказаної тези можемо навести такі аргументи. По-перше, вказані поняття мають різне правове регулювання. Відтак, комерційне представництво закріплене як вид представництва Цивільним кодексом України, де до того ж вказано, що особливості комерційного представництва в окремих сферах можуть регулюватися спеціальними законами. Натомість інститут комерційного посередництва регулюється господарським законодавством. Насамперед, це Господарський кодекс України (Глава 31), яка має назву «КОМЕРЦІЙНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО (АГЕНТСЬКІ ВІДНОСИНИ) У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ». Окрім того, спеціальні види посередництва регулюються законодавством про біржову торгівлю, страхову, турагентську діяльність, морське агентування та посередництво у сфері обігу цінних паперів.

Саме розмежування комерційного представництва та комерційного посередництва є необхідним і має велике значення на практиці. Комерційне представництво може бути окремим різновидом підприємницької діяльності, а може бути складовою комерційного посередництва. Вказані поняття мають також різне правове регулювання, механізми здійснення та правові наслідки, що настають, що також є важливим аспектом.

Основними елементами комерційного представництва є суб'єкт, об'єкт та зміст.

Щодо підстав виникнення правовідносин комерційного представництва. Цивільним законодавством визначено дві підстави виникнення правовідносин комерційного представництва – довіреність та договір комерційного представництва, що укладений у письмовій формі. Щодо довіреності, то вона, на думку законодавця, є самостійною підставою виникнення правовідносин комерційного представництва, однак, не визначеним на сьогодні є момент, з якого виникають відносини комерційного представництва.

Іншою підставою є укладення договору комерційного представництва. Договір комерційного представництва варто розглядати як домовленість, згідно з яким одна сторона – комерційний представник – зобов'язана періодично чи одноразово вчинити правочин (правочини) у сфері підприємницької діяльності від імені та коштом другої сторони (суб'єкта

підприємницької діяльності), а також здійснювати необхідні для цього юридичні та (або) пов'язані з ними фактичні дії, а друга сторона зобов'язана сплатити за надані послуги певну грошову суму. Форма такого договору – письмова. Істотними умовами договору комерційного представництва, на думку значної частини науковців, є сукупність умов про предмет, ціну та строк. Важливим розділом договору комерційного представництва є розділ про права та обов'язки комерційного представника [1].

Підстави припинення комерційного представництва умовно можемо об'єднати в три групи:

– комерційне представництво припиняється шляхом його реалізації (належне виконання зобов'язання, яке виникло на підставі договору про комерційне представництво; вчинення дій (дії), на які представник був уповноважений згідно виданої довіреності; закінчення строку договору про комерційне представництво, довіреності, якщо він встановлений);

– комерційне представництво може припинитися шляхом відмови від нього комерційного представника або особи, яку представляють (одностороння відмова від договору про комерційне представництво комерційного представника або особи, яку він представляє; скасування довіреності особою, яка її видала, або відмова представника від вчинення дій, що були визначені в довіреності);

– комерційне представництво припиняється у випадку припинення юридичної особи – комерційного представника, особи, яку представляють; визнання фізичної особи – комерційного представника, особи, яку представляють, недієздатною, обмежено дієздатною, безвісно відсутньою, померлою або у випадку її смерті.

Список використаних джерел:

1. Бірюков І.А. Цивільне право України. Загальна частина. Київ : Наук. думка, 2000. 304 с.

2. Васильєва В.А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг : монографія. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2006. 346 с.

3. Визначення правового статусу професійного досвіду представника за договорами на оформлення представництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2013. № 6. С. 100–103.

4. Особливості змісту поняття представництва у цивільному праві України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2012. Вип. 3. С. 21–27.

5. Гетьман А.П., Борисова В.І., Євсєєв О.П. та ін. Договір як універсальна правова конструкція : монографія / за ред. А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. Харків : «Право», 2012. 432 с.

6. Цивільно-правове регулювання комерційного представництва : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03; Львів: нац. університет ім. Івана Франка, 2010. 200 с.